

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING SAVODXONLIK DARAJASINI XALQARO BAHOLASH DASTURI ASOSIDA TEKSHIRISH

Urinboyeva Sohiba Zayniddin qizi

Jizzax viloyati Baxmal tumani XTB ga qarashli 2- maktabning
Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang‘ich sinf o‘quvchilarininig savodxonlik darajasini xalqaro baholash dasturi asosida, “Xarita” hikoyasini o‘rganish yordamida baholashga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: PIRLS xalqaro baholash dasturi, savodxonlik darajasi, matnni o‘qish, tahlil qilish.

PIRLS bu boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining matnni o‘qib uni qanday tushunganlik darajasini aniqlovchi xalqaro dastur hisoblanadi. Bu dastur bolalarni mustaqil fikrlash darajasini oshiradi. Bolada matnni tahlil qilish ko‘nikmasini shakllantiradi.

Quyida biz 4-sinf “O‘qish kitobi” darsligidan “Xarita” hikoyasini PIRLS tadqiqoti bo‘yicha ko‘rib chiqamiz.

Xarita

Matematikani demasa, Rasul boshqa fanlardan xiyla nochor o‘qirdi. Ayniqsa, rasm darsini jini suymasdi. Qizlar kashta tikkanday, allaqanday gullar-u jismlarning shaklini erinmay chizib o‘tirishga siratoqati yo‘q edi. Shuning uchun ham sinf rahbari uni eng a‘lochi o‘quvchilardan Samadga biriktirib qo‘ygandi.

Ammo u akasiyuda kezlardagina Samadning izmiga bo‘ysunar, ya’ni tinchgina darsini qilar, qolgan payt Samadni kurashga tortib, torgina darsxonaning changini chiqarardi. Shu bois, Samad har gal istar-istamas ostona hatlardi. Ammo bu safar u hovliqib kirib keldi. Qo‘lidagi papkasini bir chetga uloqtirib, qo‘ynidan to‘rt buklangan qog‘oz chiqardi.

-Qara, nimani chizdim, - dedi hayajonlanib. -Qishlog‘imiz xaritasini.... manavi yerga chegarachilarni qo‘ydim. Qalay, zo‘rmi?

-Shuning nimasiga hovliqasan buncha?- dedi Rasul hayron bo‘lib, - Oddiy rasm-da.

-Hali bizda hech kim qishlog‘imiz xaritasini chizmagan, -dedi Samad qizishib. – Buni birinchi bo‘lib men chizdim. Sen yaxshilab qaragin, juda qiziq bu. Manavinisi o‘zimiz yozda cho‘miladigan ko‘l, bunisi poydayotoq... Katta ko‘cha sal qiyshiq

chiqibdi. Bunisi maktab, shifoxona... Lekin o 'zimizning hovlini juda o'xshatib chizdim.

Rasulga egri-bugri chiziqlar bo'ylab borayotgan chegarachilar, ulardan hamko'ra iti ko'proq ma'qul bo'ldi.

Rasul ostonaga yaqin joyda xumday boshini oyoqlari ustiga qo'yib yotgan itiga g'amgin tikildi. Itining holi yo'qligiga juda achindi. Lekin sir boy bermaslikka urinib, chegarachilarga imo qildi:

-Unda manavilar kim?

-Oldindagisi men, keyindagisi sen. Qishlog'imizni qo'riqlayabmiz. Qiziq bo'lsin deb chizdim-da.

-Qishloqni nimadan qo'riqlaymiz? –Rasul hayron bo'ldi.

-Nimadan bo'lardi... –Samad javob topolmay, bir muddat chaynalib qoldi. – Nimadan bo'lardi, bo'rilardan-da. O'tgan qish qo'qlarimizni qiyratib ketishgani esingdan chiqdimi?

- Unda buni chegarachi emas, qorovul deydilar.

-Nima farqi bor, -Samad tumshayib, rasmga qo'l cho'zarkan, birdan yuzi yorishib ketdi. – Aytgancha, muallimimizning gapi esingdami? U kishi qishlog'imizning o'zi bir Vatan, kichik Vatan, degandilar. Vatanni qorovul emas, chegarachi qo'riqlaydi.

Bu gap dastlab o'zining xayoliga kelmaganidan Rasul ichida o'zidan qattiq ranjidi. Shunda u birdan ikkinchi chegarachiga nisbatan birinchisi xiyla durust chizilganini payqab qoldi.

-Ikkinchisi emas, birinchisi men, - dedi u.

-Yo'q, birinchisi men.

-Meni bukriga o'xshatib qo'yibsanku!

-Hecham-da, -Samad qog'ozni buklab qo'yniga soldi. – O'zing chizolmaysan, chizganni ko'rolmaysan.

Bu gap Rasulga ayilday botdi.

-Chizolmaymanmi?

-Chizolmaysan! – dedi Samad tap tortmay. – Bu senga shunchaki rasm emas, xarita. Xarita chizish uchun katta kalla kerak. Hammaning ham qo'lidan kelavermaydi bu.

-Chizolmaymanmi?

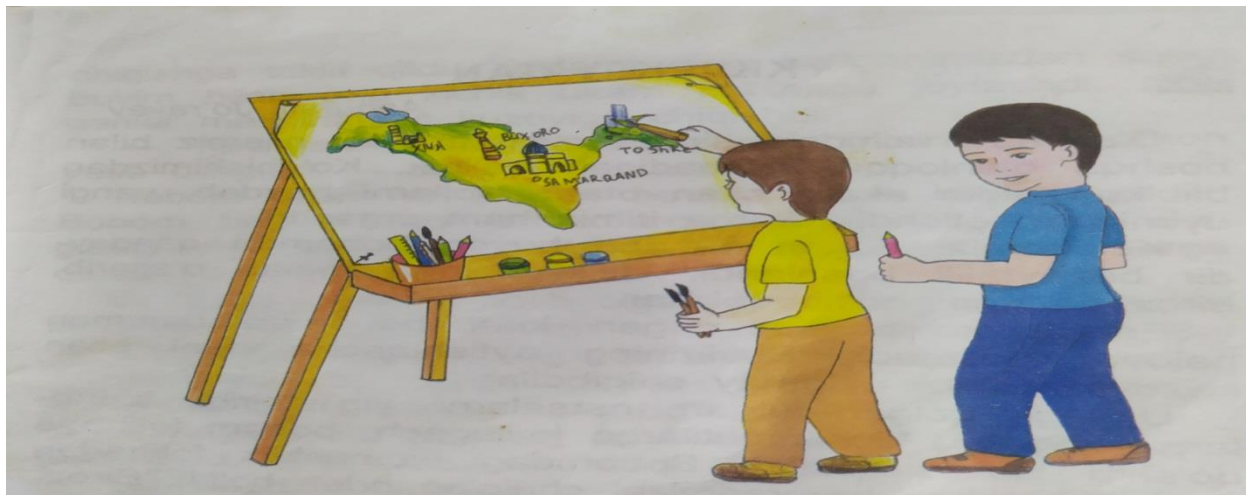
-Yo'q chizolmaysan!

Ularning tortishuvi Samadning arazlab ketishi bilan yakunlandi.

II

Samadning gapi turib-turib Rasulga juda alam qildi. "Sen chizgan narsani men chizolmaymanmi?" – dedi ichida, - hali shunday bir zo'r xarita chizayki, hayratdan og'zing ochilib qolsin". U qishlog'i va uning atrofidagi dala-dashtlarni xayolan ko'z

o'ngida gavdalantirib, stolga o'tirdi. Ammo chizgani o'ziga yoqmasi, ikkinchi, uchinchi ham ma'qul kelmadi. Samadning rasmida chegara nuqtali chiziqlar bilan chizilgan bo'lib, ayni shu nuqtalar suratni juda bezab turardi. Boz ustiga, shuncha harakat qilsa-da, nuqtalar bir xil chiqmas – biri katta, biri kichik, Samadniki esa xuddi qolipdan chiqqan g'ishtdek bir tekis edi...

Bu sirning tagiga yetolmay, Rasulning juda boshi qotdi. Bir xayoli, chizmani yig'ishtirib otmoqchi ham bo'ldi-yu, Samadning gapini eslab, tag'in fikridan qaytdi. U yerga mukka tushib, qog'oz yuziga dastlabki chiziqni tortdi. Tortdi-yu, quvonchidan qichqirib yubordi. Chiziq qog'oz yuziga nuqta-nuqta bo'lib tushgandi.

-Buni qarang, buni qarang! – dedi u o'rnidan sakrab turarkan, qog'ozni akasiga ko'rsatib.

Akasi kitobdan boshini ko'tarib, qog'oz yuziga loqayd tikildi.

-Nima edi? – dedi so'ng ukasining quvonchi sababini tushunmay.

- Qarang, nuqta-nuqta...

Nima bo'пти, gilamga qo'yib chizganingdan keyin nuqta-nuqta bo'ladi-da.

O'zi uchun zo'r kashfiyot bo'lib tuyulgan ishning akasi tomonidan tez va osongina ilg'ani Rasulni ham hayratga soldi, ham uyaltirdi.

Dastlab ish juda yengil ko'chdi. Rasul cho'l va daryolar tasvirini osongina tushirdi-yu, lekin shaharlarga kelganda biroz o'ylanib qoldi. Negadir xaritada tasvirni aynan ko'chirgisi kelmadi. Ko'hna yodgorliklarning jimitdek tasviri uni qanoatlantirmadi. Akasining kitobini titkilab, undan Shohi Zindani topdi-da, iloji boricha o'xshatishga harakat qildi. Keyin yoniga "Samarqand" so'zini bitdi. Buxoroda ikkita osmono'par minora bilan qanoatlandi. "Xiva" degan joyga Shohi Zindaga o'xshash yodgorliklarning rasmini ishladi. Keyin umrida ko'rmagan Toshkentni o'zicha tasavvur qilib, ko'p qavatli binoning rasmini chizdi-da, yoniga avtobusni tirkab qo'ydi. So'ng xaritada faqat nomi bitilgan boshqa shaharlarga ham shunga o'xshash suratlar ishlab chiqdi. Qog'oz yuzi to'lgan sayin, battar zavqi oshib,

cho'l degan joyga qo'yning suratini juda chiroyli tushirdi. "Tog'li zona" degan bo'limga tog'ning suratini chizib, oppoq bulutlar ustiga nur sochib turgan oftobni qo'ndirdi...

Qilayotgan ishi uni o'ziga qattiq mahliyo qilib qo'ygan edi. Xaritani ko'rgan akasi hayratlandi.

-Nomini nima deb qo'yamiz, nomini? - dedi Rasul maqtovgiga zig'ircha e'tibor bermay.

Akasi o'ylab o'yiga yetguncha nomni o'zi topdi va qo'lidagi qalami bilan xarita tagiga "O'zbekiston" so'zini bitdi.

Papkasini unutib qoldirgan Samad qaytib kirganida Rasul xaritaga mahliyo bo'lib termulib turardi

"Xarita" hikoyasi yuzasidan savollar

1. Rasul qaysi fanni aytmaganda boshqa fanlarni yaxshi o'qir ed

- a) Matematika
- b) Tasviriy san'at
- c) O'qish
- d) Ona tili

2. Quyida berilgan gapdagi bo'sh o'rinni to'ldiring.

Rasul egri-bugri chiziqlar bo'ylab borayotgan chegarachilar,ulardan ham ko'ra _____ ko'proq ma'qul bo'ldi.

3.Samad hovliga bu safar hovliqib keladi va Rasulga nimani ko'rsatadi?

- a) kitob
- b) daftar
- c)qalam
- d)xarita

4 Sizning fikringizcha Rasulga Samad chizgan xarita yoqdimi?
Iltimos tanlovingizni tekshiring.

- ___ Ha
- ___ Yo'q

5 Qishlog'ning o'zi bir Vatan,kichik Vatan degan gapni Samadga kim aytgan edi?

- a) onasi
- b) Rasul
- c) muallimi
- d) akasi

6. Diagrammani bajaring

Berilgan gaplar kimga tegishli ekanligini toping va mos ranglarga bo'yang.

Qishlog'imizni qo'riqlayapmiz.	Rasul
Unda buni chegarachi emas, qorovul deydilar.	Akasi
Nima bo'пти, gilamga qo'yib chizganingdan keyin nuqta-nuqta bo'ladi-da.	Rasul
Qishloqni nimadan qo'riqlaymiz?	Samad

7. Rasulga Samadning gapi alam qilganini anglatadigan 2 ta misol keltiring.

1 _____
2 _____

8. Rasulning xarita chizishiga Samadning xaritasi foydali bo'ldimi.

Juda foydali _____

Yo'q, foydasiz _____

9. Samadning rasmda chegara nimalar orqali tasvirlangan edi?

a) nuqta

b) nuqtali chiziq

c) chiziq

d) rang

10. Samadning suratini nimalar bezab turgan edi?

11. Akasining kitobini titkilab, undan _____ topdi.

12. Quyida berilgan gaplarning davomini toping va chiziq yordamida birlashtiring.

Samarqand		Umrida ko'rmagano'zicha tasavvur qilib, ko'p qavatli binoni rasmini chizdi-da, yoniga avtobusni tirkab qo'ydi
Xiva		Shohi Zindaga o'xshatishga harak qildida. Keyin yonigaso'zini bitdi.
Toshkent	degan joyga Shohi Zindaga o'xshash yodgorliklarning rasmini ishladi.

13. Rasul qanday tasvirlarni oson chizadi, qaysilarida o'ylanadi?

14. Ma'lumotlarni to'g'ri yoki noto'g'riligini toping?

Rasul cho'l degan joyga qo'yning suratini chizdi.	To'g'ri	Noto'g'ri
Shohi Zindani topib yoniga Xiva so'zini bitdi.	To'g'ri	Noto'g'ri
"Tog'li zona" degan joyga tog'ning suratini chizdi.	To'g'ri	Noto'g'ri

15. Xaritaning nomini nima deb qo'yishdi?

"Xarita" hikoyasi yuzasidan savol va topshiriqlarga berilgan javoblar

1. a
2. it
3. d
4. ha
5. c
- 6.

Qishlog'imizni qo'riqlaymiz.	Rasul
Unda buni chegarachi emas, qorovul deyдилar	Akasi
Nima bo'пти, gilamga qo'yib chizganingdan keyin nuqta-nuqta bo'ladi-da.	Rasul
Qishloqni nimadan qo'riqlaymiz.	Samad

7.

1. Sen chizgan narsani men chiza olmaymanmi?,

2. Shunday bir zo'r xarita chizayki, og'zing ochilib qolsin.

8. Rasulning ham xarita chizishiga turtki bo'ldi.

9. b

10. Samadning rasmida chegara nuqtali chiziqlar bilan chizilgan bo'lib, ayni shu nuqtalar sur'atni juda bezab turardi.

11. Shohi Zindani

12.

Samarqand		Umrida ko'rmagan..... o'zicha tasavvur qilib,ko'p qavatli binoning rasmini chizdi-da,yoniga avtobusni tirkab qo'ydi.
Xiva		Shohi Zindaga o'xshatishga harakat qildi.Keyin yoniga..... so'zini bitdi.
Toshkent	degan joyga Shohi Zindaga o'xshash yodgorliklarning rasmini ishladi.

13.Cho'l va daryolarning tasvirini oson chizadi,shaharlarga kelganda o'ylanadi.
14.

Rasul cho'l degan joyga qo'yning suratini chizdi.	To'g'ri	Noto'g'ri
Shohi Zindani topib yoniga Xiva so'zini bitdi.	To'g'ri	Noto'g'ri
"Tog'li zona" degan joyga tog'ning suratini chizdi.	To'g'ri	Noto'g'ri

15.
O'zbekiston

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ona tili o'qitish metodikasi.K.Qosimova S.Matchonov
2. 4-sinf O'qish kitobi
3. <https://uz.m.wikipedia.org>